

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן, רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערך: הוא היה מונה שבחן. אליעזר בן הורקנוס, בור סיד שאינו מאבד טפה. יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו. **יוסי הכהן**, חסיד. שמעון בן נתנאל, ירא חטא. אלעזר בן ערך, מעין המתגבר: הוא היה אומר, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם ואלעזר בן ערך בכף שניה, מכריע את כלם:

ראוי לעיין במאמרים האלה דברים:

ראשונה – למה זכר התלמידים שהיו לרבן יוחנן בן זכאי ושביהם, ולא עשה כן בהלל שהיו לו שמונים תלמידים, וקטן שבכולם היה רבן יוחנן בן זכאי זה? ושאר החכמים שנזכרו עד כה ויבא זכרונם אחרי זה תלמידים רבים היו להם ומגדולי חכמי ישראל, ולא נזכר בהם כן. וגם לרבן יוחנן בן זכאי היו תלמידים אחרים מלבד אלה הה' ולא נזכרו פה?

ושנית – כי התלמידים האלה פעמים יקראו במשנה כל אחד פעמים בשם 'רבי' ופעמים בשמו. והבלתי סדור כזה אין ספק שיש לו סיבה.

שלישית – מה ענין אומרו ברבי יהושע בן חנניה בלבד "אשרי יולדתו". כי הנה המאמר הזה אין ספק שיצדק גם כן על כל אחד מהם של חכמתו ושלמותו "אשרי יולדתו". והיה ראוי לרשום בו מעלה מיוחדת כמו שעשה באחרים.

הרביעית – בסתירה שנמצא בנתינת המעלה לאחד מהם. כי הנה אמר ראשונה אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה מכריע את כלם. וימשך מזה שהיה אליעזר בן הורקנוס גדול מאלעזר בן ערך, שהוא היה נכלל עם כל חכמי ישראל בכף מאזנים. וסותר לזה אבא שאול משמו של רבן יוחנן בן זכאי, שאם היו כל חכמי ישראל ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם בכף מאזנים ויהא אלעזר בן ערך בכף שניה יכריע את כולם. ולפי זה יהיה בן ערך גדול מבן הורקנוס. וקשיא אם כן מדידה לדידה.

והנראה בזה שלא נזכרו התלמידים האלה כאן להודיע מעלתן. וגם לא להודיע מעלת רבן יוחנן בן זכאי שלמדום, אבל הביא זכרונם מסדר המשנה להקשות מדבריהם ולומר שלא היה דעתם ודעת כל אחד מהם נוטה אל דעת רבן גמליאל בנו של רבי ולא לדברי אביו. והנה אם כן בדעותיהם בלתי מסכימים עם רבן יוחנן בן זכאי רבם, ולא גם כן עם הלל ושמאי רבותיו. ולכן אמר שהיו חמישה תלמידים לרבן יוחנן בן זכאי, והמה חכמים מחוכמים, והראיה על חכמתם ושלמותם, כי רבן יוחנן בן זכאי היה מונה שבחם. והמה בדבריהם שהשיבו על מה ששאל להם הרב. וגם כן במאמרים שכל אחד מהם אמר בפני עצמו אינם מסכימים לדעת רבן יוחנן בן זכאי ולא לדעת הלל ושמאי. ולכן יש להקשות מדבריהם לדעת רבי והם כולם סיוע גדול לרבן גמליאל בנו. ולכן מתלמידיו נזכרו אלה לבד כפי מה שהביא צורך דבריהם.

דברי תלמידי ריב"ז הובאו הנה כסיוע לדעת רי"ג בנו של רבי

התרת שאלה א'

5. לפי משלי ל, כד.

4. אולי צריך להיות: 'שהיה'.

והנה נזכרו כאן כל אחד פעמים בשם 'רבי' ופעמים בשמו, לפי שכאשר מסדר המשנה זוכר אותם יכנה כל אחד מהם בשם רבי לחכמתם ושלימותם. אמנם בזוהר דברי יוחנן בן זכאי רבם כשהיה זוכר אותם היה קוראם כל אחד בשמו, כי אין ראוי לרב שיקרא את תלמידו 'רבי'. דוק ותשכח שלא נקראו 'רבי' שום פעם בדברי רבן יוחנן בן זכאי כי אם בשמם, ולא נקראו בדברי מסדר המשנה שום פעם בשמם אלא בשם 'רבי'.

והנה שבח רבן יוחנן בן זכאי את תלמידיו לעורר לבות בני אדם שישתדלו להשיג מעלתם. ושבח את רבי אליעזר בן הורקנוס והוא הנקרא 'רבי אליעזר הגדול' פעמים בתלמוד ב"בור סיד שאינו מאבד טפה". רוצה לומר, שהיה בקצה האחרון מהכוח הזוכר כמו הבור שיסדו [שסיידו] אותו בסיד שכל המים הנכנסים בו שומר אותם ואינו מאבד טפה מהם. אמרו עליו בפרק השני שעירי (יומא סו, ע"ב) ובפרק הישן (סוכה כו, ע"ב): שמעולם לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, לגודל כוחו הזוכר. ואין ספק שריבוי השקידה והישיבה תסייע אל זה. ושבח את יהושע בן חנניה באומרו: "אשרי יולדתו", אשר הכונה בו שהיה רצוי לאחיו וחביריו ודובר שלום⁶ לאוהביו. ולכן כל רואיו יאמרו עליו אשרי שזה ילד אשרי שזה גידל. והמפרשים פירשוהו על רוב חכמתו שעליו אמר שלמה (משלי כג, כה): "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך". ואמר (שם כז, יא): "חכם בני ושמח לבי". ואמרו במדרש⁷ (יבמות א, ע"ב), שכאשר היתה אמו מעוברת ממנו היתה חוזרת על בתי מדרשות ומתפללת שתלד בן חכם, ושלכן אמרו עליו "אשרי יולדתו", שנתן לה השם שאלתה ובקשתה. ושבח את רבי יוסי הכהן שהיה "חסיד". רוצה לומר, שמעשיו במצוות ובגמילות חסדים היו כולם לפני משורת הדין, ויפול השם הזה במצוות עשה. וכבר ביאר החבר לכוזר⁸ שה'חסיד' הוא המושל בחושיו וכוחותיו הנפשיים והגופיים, ומנהיגם על פי השכל מבלי מותר, בהספיקו להם די מחסורם על דרך ההשוות ומדריך איבריו להשתמשות נפשו בעבודת האלהים על פי המצוה שציותה התורה, וכמו שהאריך בספור תואריו ועניניו שתכלית השתדלותו הוא להדבק באלהים בימיו ואף אחרי מותו. **ואחשוב אני שרבי יוסי הכהן הוא היה יוסף בן גוריון שהיה כהן ומתלמידי רבי יוחנן בן זכאי בסוף בית שני.** ושבח את שמעון בן נתנאל שהיה "ירא חטא", כלומר שהיה נזהר מכל העבירות ומרוחק מכל התאוות הגשמיות. והוא הירא וחרד מחטוא, וכמו שיוחסה האהבה לחסידות ומצוות עשה, כן יוחסה מדת היראה לענין מצוות לא תעשה, ויראת החטא אינה כי אם האזהרה בלא תעשה. ושבח את אלעזר בן ערך שהיה "מעין המתגבר", והוא מפולפל בחדוד שכלו מוציא דבר מתוך דבר מתוך רוחב לבו.

ואין ספק שכולם היו חכמים נבונים יודעים את התורה וכולם היו חסידי עליון⁹ ויראי שמים, אבל היה השבח לכל אחד מהם במדה שהיה בה גובר על חביריו. שעם היותה נמצאת גם כן בתלמידים אחרים, לא היתה באחד מהם באותו שלימות שהיתה בו, כי הראשון – היה יותר בקי מכולם. והשני – היה מקבל כל אדם בסבר פנים יפות מכולם. והשלישי – היה גובר במדת החסידות בעשיית מצוות עשה לפני משורת הדין מכולם. והרביעי – היה נזהר בלא תעשה ויראת חטא יותר מכולם. והאחרון – היה יותר מפולפל ועוקר הרים מכולם. ולכן שבח את רבי אליעזר בן הורקנוס על כל חכמי ישראל באומרו שיכריע את כולם מפני בקיאותו להיות הבקיאות, והקפת האמתיות אוצר השלימות ומקורו. ואבא שאול אמר בשמו שהיה רבי אלעזר בן ערך מכריע את חכמי ישראל ואף את בן הורקנוס עמהם. וכתב רבינו יונה שאין בזה סתירה, לפי שבן הורקנוס היה יותר בבקיאות

לכל תלמיד
היתה מידה
שהיה גובר
בה על חביריו

8. תחילת מאמר ג'. 9. לפי תפילת 'נחם'.

6. לפי זכריה ט, י. 7. תלמוד ירושלמי.

מאימתי פרק ראשון ברכות

(א) ימות קד' ד' ע"ט",
(ב) מגילת יר' ע"ט",
(ג) מגילת יר' ע"ט",
(ד) תהלים ק"א א'
ב.ב.קד א' לה' א' דברי
הימים (א' כא טו),
(ה) תהלים קמ"ה.

הנהגות הב"ה

(ב) גבי' מתי משמע
אמר רבנן ג' ר' שילה
כ"ל וימות דעל יום
השמיים נלמד ממקום:
(ג) שם י' קטלני
ל' אהל סוף י' יב
מ' ברתיה נפק
מניה מנשה אביר חד
יומא חדא ארכבינהו
אכתפיה לאמרייהו
לבי מדרשא אמר חד
מנייהו הו' וירשא
דאבא למטר ביה
גלדאני ורודי אמר הו'
ירשא דאבא לאקרובי
עליה לעב"ם
הבטינהו בארעא
מנשה חיה ורשבקה
מת קיר אנפשיה וכלי
כלי רעים (שפיס' ב')
אמר ר' תנא אמלוי ע"ל:
(ג) רמזי ד"ה סמוכים
ו.ו. סמוכים לד' סמוכים
לכ'.

גליון הש"ס

גבי' בני רחמי. עין
מפתח נג' ד' ויהו"ק"פ'
ויאל מדרש העולם נ"פ'
המקום אל' מלמנס:
שם דנפקי מינאי. ע"י
טויר ל' ר' ח' ב' ד"ה
ליק: שם אפילו חרב
חדה. ע"י מוס' ניה טו' ב'
ד"ה סגל:

תורה אור השלם

(א) אשרי האיש אשר
לא הלך בעצת רשעים
וירדק המים לא עמד
והמלש לצים לא יאשב:
(א.א.א.)
(ב) ינשקו בר פן יאנף
ותאבדו דרש"י יבצר
קמטט אפ"י אשרי כל
חוב"ב: (התלים ב. ב.)
(ג) יתמו תפאים מן
הארץ ורשעים עוד
אינם ברבי נפש את י'
הללויה: (התלים ק"ד. ה.)
(ד) בני עקרה לא יקרה
פצוי ריה נהלי לא
הלה פי רבים בני
שומתה מבני בעלה
אמר י"י (ישעי' נ"ד.)
(ה) סגמור לדרו קברו
מבני אבשלום בני:
(התלים ג. א.)
(ו) לבנצח אל משה
לדר מקתם פברו
מבני שאול במקנה:
(התלים ג. א.)
(ז) סמוכים לעד עולם
עשיתם באמת וישר:
(התלים ק"א. ה.)
(ח) פיה פתחה בקרבנה
ותורת תסר על
לשונה: (התלים טו. טז.)
(ט) לדרו ברבי נפש את
ה' וכל קרבי את שם
קדש: (התלים ק"א. ה.)
(י) ברבו ה' מלאכי גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו: פברו ה' כל צבאו משרתיו עשי רצונו: (התלים ק"א. כ.א.)
(יא) ברבי נפש את י' ואל תשכחי כל גמוליו: (התלים ק"א. ב.) ברבי נפש את י' ואל תשכחי כל גמוליו: (התלים ק"א. ב.)
(יב) תתירי לנשתי: (התלים ק"א. א.) תתירי לנשתי: (התלים ק"א. א.)
(יג) קדוש כי בני אין בלתך ואין צור פאלדנו: (שמואל א. ב. כ.) מי פתחכם ומו יודע פשר דבר הכמת אדם תאיר
פניו ונו פניו לשאנו: (תהלים ח. א.) מי נבד אלהיו לבראות אל אחאב ורעב חוק בשמרון: (מלכים א. י"ב. ב.)
(יד) צדיקים התם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר
לוי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל כהדי בבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד
ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעבד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודיך ונפקי
מנאי בנין דמעלו א"ל כבר נגורה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נביאתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא. אפי'
חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי רבי יוחנן ורבי (אליעזר) דאמר
חרויהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' ה' הן יקטלני לו איחל (א. א.)

פתח באשרי וסיים באשרי. אלמא מדא הו' דלשאר כל חוסי' צו קיומא דלמה נגשו גוים הו': ברינן. פריע'ס: חקאים כתיב. קרי ציה
חקאים שילבי יר' הרע: שפיל. השפיל עמנך לטוף המקרא כל דבר שהוא צנוף קרוי שפילו של דבר: סמוכים לעד עולם. דברי תורה
כתיב [אחר] נלמנים כל פקודיו סמוכים (א) סמוכים כל פקודיו עשויים צלמתי וישר ולוונך ולא דבר ריק: כ"ום יש עבד שמורד ברבו. ויצא
להכניס את דברי הנביא: אמור לו כ"ום יש בן ב'. והא חזון הכל דהו': הכא נמי דהו'. סופיה להיו: ואמר שיריה. כנגד כולם אמר
שירה לכשתראה רוח הקודש עליו:
וב' קרבי. על שם קרבי אמו שדר
נחמן: מאי משמע. דעל יום המיתה
נאמר: בא וראה וכו'. הוא סבר דהכי
נעני מתי שנה קרבי דנקט: המשנה
ברבי נפשי. לעיל חשיב להו: מאי
דכתיב מי כהחכם ומו יודע פשר דבר.
משום דליירי צנופה צנופה גלוה
למלה נקט ליה: דאשכחן דאז' אליהו
לגבי אחאב. דכתיב ויך אליהו
להלכות אל תחשב: יהודים אז' לגבי
א"ישע. שכלכו על מואב הוא ויהושפט
(מלכים ג. א.). דמתוך (ב) שלל היו הולכים
זה אל זה ול זה היה מוכחו על שלל
נשל אשה: כבשי דרחמנא. סתמים
דהקדש: כמו רשע צנכס (חולין
ד' א. ב.) דהטומאה חלפול: נגורה
נגורה. שמתות: מקובלני מבית
אבי אבא. דוד שראה את המלאך
ותרע שלפס מידו (סוף ספר שמואל
ג' טד) ולא מנע עצמו מן הרחמים:
ח'.

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה
באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי
דכתיב (א) אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב
(ב) אשרי כל חוסי בו: הנהו ברינן דהו'
בשבוותיה דר"מ והו' קא מצעריו ליה טובא
הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עליוהי כי היכי
דלימותו אמרה לי ברוריא דביתוהו מאי דעתך
משום דכתיב (ב) יתמו חמאים מי כתיב חומאים
חמאים כתיב ועוד שפיל לסיפיה דקרא ורשעים
עוד אינם כיון דיתמו חמאים ורשעים עוד אינם אלא * בעי רחמי עליוהו דלהדרו
בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עליוהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא
צדוקי לברוריא כתיב (א) רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שמיא
שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' אלא
מאי עקרה לא ילדה (ב) רני ננסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים
לגיהנם כותייבו: א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו כתיב (א) מזמור לדוד בברחו מפני
אבשלום בנו וכתבי (ב) לדוד מכתם בברחו שאול במערה הי מעשה הוה
ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אמר ליה אתון דלא
דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן (ב) דא"ר יוחנן
סמוכין מן התורה מעין שנא' (א) סמוכים לעד עולם עשויים באמת וישר למה

נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג. שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו
כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב
(א) פיה פתחה בתכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד
אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר (ב) ברבי נפשי את ה' וכל קרבי
את שם קדשו יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר (ג) ברבו ה' מלאכיו גבורי
כה עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר
(ד) ברבי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא
מאי אמר (רבי) יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום הטונפת ראה
במפתלחן של רשעים ואמר שירה שנאמר (א) יתמו חמאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברבי נפשי את ה'
הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר (ב) ברבי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת
מאי משמע (ב) דעל יום המיתה נאמר אמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב (א) תסתירי פניך בהלון תוסף
רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכית קמיה דר' שמעון בן פזי והוה מסדר אנדרתא
קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב (ב) ברבי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו
שלא כמדת הקדוש הוא מדת בשר ודם (ב) מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להרמיל
בה רוח וגשמה קרבים ובני מעים ותקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח וגשמה קרבים ובני
מעים והיינו דאמרה חנה (א) אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר
כאלהינו (ב) מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסאי אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת
הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה דיו מבלין אותו והקב"ה מבליה מעשיו א"ל אנא הכי
קא אמונא לך הני חמשה ברבי נפשי (ג) כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה
מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה
נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה ונה את כל הגוף מה הקב"ה שוהו אף נשמה שוהו מה
הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישברח למו
שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב (א) מי כהחכם ומו יודע פשר דבר מי כהקדוש

ברבי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר (ב) ברבו ה' מלאכיו גבורי
כה עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר
(ד) ברבי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא
מאי אמר (רבי) יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום הטונפת ראה
במפתלחן של רשעים ואמר שירה שנאמר (א) יתמו חמאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברבי נפשי את ה'
הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר (ב) ברבי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת
מאי משמע (ב) דעל יום המיתה נאמר אמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב (א) תסתירי פניך בהלון תוסף
רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכית קמיה דר' שמעון בן פזי והוה מסדר אנדרתא
קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב (ב) ברבי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו
שלא כמדת הקדוש הוא מדת בשר ודם (ב) מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להרמיל
בה רוח וגשמה קרבים ובני מעים ותקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח וגשמה קרבים ובני
מעים והיינו דאמרה חנה (א) אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר
כאלהינו (ב) מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסאי אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת
הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה דיו מבלין אותו והקב"ה מבליה מעשיו א"ל אנא הכי
קא אמונא לך הני חמשה ברבי נפשי (ג) כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה
מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה
נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה ונה את כל הגוף מה הקב"ה שוהו אף נשמה שוהו מה
הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישברח למו
שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב (א) מי כהחכם ומו יודע פשר דבר מי כהקדוש

ליקוטי רש"י

בריוני. גוים
הלן (תנתי' ב"ב.) לשם
קריס וטומים נישין ב"ב.
פריע'ס לשון טריס
[סנהדרין ח. א.] רני
עקרה. ויטלס אש
המה כלל ילדה. מבני
בשילה. נח פלוס ושיעה
ה' א. סמוכים לעד
לעולם. הס פקודיו על
סמן ען מתוקן עניקין
והסירות והספרות
קטעות ע' על זו כסדר
ולרזס וחו סאמל שלמ
שקוי עמור עס וגו'
(שור' סקריס ה) (התלים
ק"א. ח.) ברבי נפשי
מתנה כרבי נפשי יס אלן
נגד מתנה עמנו
שאלס דר' נסס כמו
שאלמו דרמיוני ממסכ
סכוס דכ' אמנו. ינק משדי אמו. וכן כולם (התלים ק"א. א.)
קד. כסו. ואין צור כאלהינו. לין צייר כאלהי ה' צורה מן צורה (שמואל א. ב. ב.) בימים ההם. שטסה יטל לפני
מסלמו של סמכר. הוה חזקיהו. ויטל כעלם צימ' ה' ויטל מסלמו של סמכר ויטל סגל ספסר יטל. ב' מת
אתה. עולם הוה. וצא תחיה. לעולם הנה משום דלא פמט אש כדלחא צנכס (התלים ב. ב. א.) כבשי דרחמנא.
דברי סקר גורום המלך (סוטה י"ג.) דין יקטלני. הלא אם יקטלני איני נסכר ממנו וממנו לו איהל (וי' י"ג.)

בריוני. גוים
הלן (תנתי' ב"ב.) לשם
קריס וטומים נישין ב"ב.
פריע'ס לשון טריס
[סנהדרין ח. א.] רני
עקרה. ויטלס אש
המה כלל ילדה. מבני
בשילה. נח פלוס ושיעה
ה' א. סמוכים לעד
לעולם. הס פקודיו על
סמן ען מתוקן עניקין
והסירות והספרות
קטעות ע' על זו כסדר
ולרזס וחו סאמל שלמ
שקוי עמור עס וגו'
(שור' סקריס ה) (התלים
ק"א. ח.) ברבי נפשי
מתנה כרבי נפשי יס אלן
נגד מתנה עמנו
שאלס דר' נסס כמו
שאלמו דרמיוני ממסכ
סכוס דכ' אמנו. ינק משדי אמו. וכן כולם (התלים ק"א. א.)
קד. כסו. ואין צור כאלהינו. לין צייר כאלהי ה' צורה מן צורה (שמואל א. ב. ב.) בימים ההם. שטסה יטל לפני
מסלמו של סמכר. הוה חזקיהו. ויטל כעלם צימ' ה' ויטל מסלמו של סמכר ויטל סגל ספסר יטל. ב' מת
אתה. עולם הוה. וצא תחיה. לעולם הנה משום דלא פמט אש כדלחא צנכס (התלים ב. ב. א.) כבשי דרחמנא.
דברי סקר גורום המלך (סוטה י"ג.) דין יקטלני. הלא אם יקטלני איני נסכר ממנו וממנו לו איהל (וי' י"ג.)

בריוני. גוים
הלן (תנתי' ב"ב.) לשם
קריס וטומים נישין ב"ב.
פריע'ס לשון טריס
[סנהדרין ח. א.] רני
עקרה. ויטלס אש
המה כלל ילדה. מבני
בשילה. נח פלוס ושיעה
ה' א. סמוכים לעד
לעולם. הס פקודיו על
סמן ען מתוקן עניקין
והסירות והספרות
קטעות ע' על זו כסדר
ולרזס וחו סאמל שלמ
שקוי עמור עס וגו'
(שור' סקריס ה) (התלים
ק"א. ח.) ברבי נפשי
מתנה כרבי נפשי יס אלן
נגד מתנה עמנו
שאלס דר' נסס כמו
שאלמו דרמיוני ממסכ
סכוס דכ' אמנו. ינק משדי אמו. וכן כולם (התלים ק"א. א.)
קד. כסו. ואין צור כאלהינו. לין צייר כאלהי ה' צורה מן צורה (שמואל א. ב. ב.) בימים ההם. שטסה יטל לפני
מסלמו של סמכר. הוה חזקיהו. ויטל כעלם צימ' ה' ויטל מסלמו של סמכר ויטל סגל ספסר יטל. ב' מת
אתה. עולם הוה. וצא תחיה. לעולם הנה משום דלא פמט אש כדלחא צנכס (התלים ב. ב. א.) כבשי דרחמנא.
דברי סקר גורום המלך (סוטה י"ג.) דין יקטלני. הלא אם יקטלני איני נסכר ממנו וממנו לו איהל (וי' י"ג.)

בריוני. גוים
הלן (תנתי' ב"ב.) לשם
קריס וטומים נישין ב"ב.
פריע'ס לשון טריס
[סנהדרין ח. א.] רני
עקרה. ויטלס אש
המה כלל ילדה. מבני
בשילה. נח פלוס ושיעה
ה' א. סמוכים לעד
לעולם. הס פקודיו על
סמן ען מתוקן עניקין
והסירות והספרות
קטעות ע' על זו כסדר
ולרזס וחו סאמל שלמ
שקוי עמור עס וגו'
(שור' סקריס ה) (התלים
ק"א. ח.) ברבי נפשי
מתנה כרבי נפשי יס אלן
נגד מתנה עמנו
שאלס דר' נסס כמו
שאלמו דרמיוני ממסכ
סכוס דכ' אמנו. ינק משדי אמו. וכן כולם (התלים ק"א. א.)
קד. כסו. ואין צור כאלהינו. לין צייר כאלהי ה' צורה מן צורה (שמואל א. ב. ב.) בימים ההם. שטסה יטל לפני
מסלמו של סמכר. הוה חזקיהו. ויטל כעלם צימ' ה' ויטל מסלמו של סמכר ויטל סגל ספסר יטל. ב' מת
אתה. עולם הוה. וצא תחיה. לעולם הנה משום דלא פמט אש כדלחא צנכס (התלים ב. ב. א.) כבשי דרחמנא.
דברי סקר גורום המלך (סוטה י"ג.) דין יקטלני. הלא אם יקטלני איני נסכר ממנו וממנו לו איהל (וי' י"ג.)

בריוני. גוים
הלן (תנתי' ב"ב.) לשם
קריס וטומים נישין ב"ב.
פריע'ס לשון טריס
[סנהדרין ח. א.] רני
עקרה. ויטלס אש
המה כלל ילדה. מבני
בשילה. נח פלוס ושיעה
ה' א. סמוכים לעד
לעולם. הס פקודיו על
סמן ען מתוקן עניקין
והסירות והספרות
קטעות ע' על זו כסדר
ולרזס וחו סאמל שלמ
שקוי עמור עס וגו'
(שור' סקריס ה) (התלים
ק"א. ח.) ברבי נפשי
מתנה כרבי נפשי יס אלן
נגד מתנה עמנו
שאלס דר' נסס כמו
שאלמו דרמיוני ממסכ
סכוס דכ' אמנו. ינק משדי אמו. וכן כולם (התלים ק"א. א.)
קד. כסו. ואין צור כאלהינו. לין צייר כאלהי ה' צורה מן צורה (שמואל א. ב. ב.) בימים ההם. שטסה יטל לפני
מסלמו של סמכר. הוה חזקיהו. ויטל כעלם צימ' ה' ויטל מסלמו של סמכר ויטל סגל ספסר יטל. ב' מת
אתה. עולם הוה. וצא תחיה. לעולם הנה משום דלא פמט אש כדלחא צנכס (התלים ב. ב. א.) כבשי דרחמנא.
דברי סקר גורום המלך (סוטה י"ג.) דין יקטלני. הלא אם יקטלני איני נסכר ממנו וממנו לו איהל (וי' י"ג.)

דף י"ז ע"ב

לא קשיא הא כיחיד הא בצבור. קשה לי הא גבי חזקיה מלך יהודה שאמר ליה הנביא כי מת אתה ולא תחיה דאמרינן בפ"ק דברכות (דף י" ע"א) דאמר לו הנביא כבר נגזר עליך גזירה, ואמר לו בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, ואמרינן (שם) איתמר נמי רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרווייהו אפילו חרב חדה כו', ומסקנא הכי הוה שנקרע גזר דינו והוסיפו על חייו ט"ו שנה - וליכא למימר דהוה בעשרה ימים שביין ראש השנה ליום הכיפורים. דהא חליו היה בניסן ומיד לאחר שנקרע גזר דין שלו בו ביום אמר ליה הנביא ביום הג' תעלה בית ה' והוא היה ליל מפתל סנחרב שהיה ליל א' של פסח כדאמר באגדה (סנהדרין צד ע"א) ומייתי לה רש"י בפ"י לנביאים (מלכים ב' פרק כ' פ"א)¹¹⁷⁴.

ואפשר לומר דשאני חזקיה דרב גובריה שהיה משונה מאוד במעשיו ובתורתו ושקול כמו ציבור, אינן מלך שאני דדמי ושקול כנגד ציבור כדאמר שלמה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל אלמא שקול מלך כציבור^{1175 1176}.

דן משום דרב גובריה, חזקיה, הא יחיד הוא

דן משום דרב גובריה, חזקיה, הא יחיד הוא

* תורת אריה *

חיים משנות אחרים במתנה וכו' ע"ש. ע"י בעין יצחק (ח"א פתח השער אות ג') שתיירן בשני אופנים נוספים. א- לפי מה שכתב הבינה לעיתים שיש חילוק בין תשובה מאהבה לתשובה מיראה, ודוקא תשובה מיראה אינו מועלת לבטל גזירה, י"ל דחזקיהו עשה תשובה מאהבה ולכן נתבטלה גזירתו. ב- יש חילוק בין תשובה על מצות לא תעשה לבין תשובה על ביטול מצות עשה, דדוקא תשובה על מצות לא תעשה אינה מועלת לבטל גזירה (כתשובה מיראה), ולכן בחזקיה אף אם נימא דעשה תשובה מיראת העונש שהזהירו הנביא כי מת אתה ולא תחיה, מ"מ כיון דעיקר הגזר דין שנחתם על חזקיהו היה עבדו ביטול עשה דפריה ורביה, על כן היה מועיל תשובה גביה אף אחר שנחתם הגזר דין ע"ש. 1176. צ"ע מלשון הגמ' אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם' אל ימנע עצמו מן הרחמים. משמע שלכל יחיד אפשר להתקבל תשובתו, וצ"ע. הנה ע"י משך חכמה (שמואל א' טו כח) שע"פ דברי רבינו ביאר דברי שמואל לשאל קרע ה' מלכותך מעליך (שם), וא"כ שוב אין לך דין מלך, וגזר דין של יחיד אינו נשתנה ע"ש. אמנם לאידך תי' של רבינו דרב גובריה, לכאורה זה שייך גם בשאל, וצ"ע.

מעביר ראשון ראשון. פרש"י עון שבראשונים הבאים לתתם בכף מעבירו ושומטו שאם היו מחצה על מחצה כיון שחסר אחד מהן יכריעו הזכויות [ע"כ]. ולמאי דפירשתי בסמוך (בדיבור הקודם) אי אפשר לומר כן, דא"כ היינו כובש דרבי אליעזר. ועוד קשה לי לפי רש"י מאי מעביר ראשון ראשון ב' פעמים דנקט, הא אין מדה זו דמעביר אלא גבי בינונים דמחצה עוונות ומחצה זכויות, ולא ברובא עוונות דהא אפילו עון גופיה דמעביר אינו נמחק דאי איכא רובא עוונות איהו גופיה מתחשב בהדיה כדמסיק רבא¹¹⁷³, וכיון דבשקול מיירי מעביר ראשון ראשון, דמשמע דמעביר עכ"פ ב' עוונות, למה לי, בהעברת עון אחד נמי סגי דכיון דהיה שקול ונחסר עון א' הוה ליה רובא זכויות, והעברת עון שני למה לי.

מק' על פי רש"י

קט"ז ס"ח

והרי"ף פ"י מעביר ראשון ראשון וכך היא המדה פ"י אדם כשר ותמים בדרכיו אם נכשל בחטא ועדיין לא בא חטא לידו מעודו, אותו החטא אין הקב"ה כותבו עליו אלא מעבירו, וכך היא מידתו של הקב"ה שלא לחייב בתחילה שנאמר (איוב לג כט) הן כל אלה יפעל אל פעמים ושלוש עם גבר, ולדידיה אתי שפיר.

עבירות ע"ש, ולדבריו צ"ע דזה כרבי ישמעאל, וצ"ע. 1173. ע"י רי"ף ור"ן. 1174. רבינו נקט בביאור הגמ' כאן ביחיד, דביחיד אין אופן של קבלת תפילתו בשאר ימות השנה, והנה בגמ' לקמן יח, א אמר ר' יצחק יפה צעקה בין קודם גזר דין בין אחר גזר דין, וצ"ע מגמ' כאן דביחיד אחר גזר דין אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלין לו. וצ"ל דאכן זה מחלוקת הסוגיות. וכן נקט בערוך לנר יבמות (דף קה, א ד"ה הא ביחיד) דיש מח' הסוגיות בדף יח, א גופא דקודם ברייתא דר' יצחק איתא דביחיד אינו חוזר ע"ש. [אמנם ע"י בר"ן שפ"י ר' יצחק דמיקל יסורים, וכ"כ בפרשת דרכים (דרוש י"ג ד"ה עוד נראה שיש) דגם ביחיד אפשר להשתנות קצת לאחר זמן ע"ש, וא"כ אינו סתירה, דכוונת ר' יצחק הוא מחילה במקצת.] וע"י לעיל הע' 1159. וע"י בסוף הספר בענין יחיד וציבור. 1175. עיין בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן קמח) שג"כ כ' [בנוגע לקו' אחרת] דהיה מלך וכציבור דמי. וא"ש חזקיה ע"ש. וע"ע בערוך לנר (יבמות דף קה, א ד"ה הא ביחיד) שיישב, לענ"ד י"ל כיון דכתיב הנני מוסיף על ימך, לא ה"י בזה בטילת גזר דין כיון שה"י גזר דין שימיו יכלו בעת ההיא וכן היה, רק שניתן לו הוספת

תפילה גורמת לאריכות ולהצלחת חיים

איתא במסכת ברכות (דף נד, ע"ב) "אמר רב יהודה שלושה דברים המאריך בהן מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפילתו..."
 כאשר חלה חזקיה המלך, בא אליו ישעיה הנביא לבקרו, אמר לו: "צו לביתך, כי מת אתה ולא תחיה" (ישעיה לח, א), אומרת הגמרא במסכת ברכות (דף י, ע"א) שחזקיה שאל את ישעיה מדוע? ענה לו ישעיה: "מפני שלא עסקת בפריה ורביה", טען חזקיה שלא עסק בפריה ורביה מפני שראה ברוח הקודש שיצאו ממנו בנים שאינם הגונים, והוא לא רצה לגרום לכך, ענה לו ישעיה: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך?" - מדוע אתה מתערב בחשבונות שמים? אתה חייב לעשות את מה שנצטווית עליו, ומה שיעשה הקב"ה - יעשה.

קבל חזקיה את הדברים, אך בקש מישעיה שיתן לו את בתו לאשה, וזכות שניהם אולי תועיל ליוצאי חלציהם, ענה לו ישעיה: "כבר נגזרה גזירה ואין רפואה למכתך", מששמע כך חזקיהו הגיב בצורה קשה מאוד: "בן אמוץ כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא (רש"י שם: "דוד שראה את המלאך וחרבו שלופה בידו, ולא מנע עצמו מן הרחמים), **אפילו חרב חרה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים!**" (הטענה שטען לו ישעיה, בן מוות אתה - מת אתה ולא תחיה וביארו שם המפרשים מת אתה - בעוה"ז, ולא תחיה - לעוה"ב, וצריך ביאור דהרי לא מצאנו מיתה בעוה"ז וגם לעוה"ב בשל סיבה של אי קיום מצות פריה ורביה? אך הטענה עליו כפי שמסביר הגאון ר' חיים שמואלביץ היתה, על היותו עושה חשבונות שמים, ולא הולך בתמימות) עיין בגמרא במסכת ברכות (י, ע"א).

אפילו לאחר נבואה ברורה של נביא גדול כישעיה, לפיה נגזר עליו למות, ברור לחזקיה שניתן עדיין להציל את המצב, לא על ידי רופאים או

קפז הרוצח לא ישא אשת הנרצח [א] ומי שאוהב אשה מאד לא יקח בתה או אמה לפי שמצויה לו שמא יחטא בה [ב] וכל כיוצא בזה. לנוס שמה רוצח מכה נפש בשגגה בבלי דעת והיו לכם (יהושע כ' ג') רמז בסופי תיבות היתום. למקלט מגואל הדם (שם) ס"ת להפך מלט ר"ל אם הרג האב מלט יתום יתומיו כדי שלא יהיו נפרעים מהרה ממנו **כי יש אדם שאינו חי אלא בשביל אחרים שנהנים ממנו.**

קפז [א] אחד שבנו המיר את הדת והלך בין הנכרים ועשה כמעשיהן והיו אביו ואמו עוסקים להוציאו ולהביאו בבתייהם ולצרור לו ממון שישוב אמר להם החכם חדלו לכם פן תתחרטו כי יעשה יותר ברע כי שמעתי שרוצה לעשות עצה רעה להסית ולהדיח אחיו ואחיותיו ללכת בין הנכרים ועוד הוא אומר כי כשהיה יהודי היה משליך בקדירה בשר נבילה מוטב שתעזבוהו בין הנכרים ולא יחטיא אחרים ולא יאכיל דברים האסורים חבור עצבים אפרים הנח לו (הושע ד' י"ז) מוטב מלקרבו ויחבר את אחרים לעצבים ח"ו.

קפט ואם לחכם תלמידים ואחד עוסק לקנטר את הרב ואת התלמידים חביריו מוטב לגרש את האחד לתקנת האחרים הטובים שני (משלי כ"ב י') גרש לך ויצא מדון וכן לענין עבדים ושפחות אע"פ שאינו גונב לו ואינו מקנטר אותו אלא לאותן שבבית מוטב לגרשו שמבקשים נקמה על אותו שיש [בידון] למחות ואינו מוחה או בידו לגרש ואינו מגרש. אבל במינקת לא יוכל לגרש כשהתנוק מכיר את מניקתו [א]. ואם יש לו לאדם בנים ואחד בעל מחלוקת או שירא פן יחטיא אחיו מוטב שידחה את הרשע בשתי ידיים ואל יאמר והלא אמרו חכמים [ב] תהא דוחה בשמאל ומקרב בימין במקום שחב לאחרים יותר יבא לרעה אם לא ידיחוהו שהרן דוד לפי שקרב את אבשלום הרי כמה נפשות נהרגו בשבילו.

קצ הממיר את הדת ומת אין בוכין עליו ואין מספידין עליו [א] (ירמי' כ"ב י') [אל תבכו למת] בכו בכה להולך מתורת ה' להמר דתו בעוד שהוא חי שמא ישוב [ב] כי לא ישוב עוד (שם) כשמת [ג] ואם שב ומת בוכין עליו וכשהמיר ראוי לבכות מה כשנאבד הגוף בוכין כשנאבד הגוף והנשמה לא כל שכן דבר אחר כי

ט קו ר ה ס ד

קפז. [א] ע' יבמות כ"ה א הרגתיו לא ישא את אשתו, ורבינו מיירי כשידעין וליכא חששא רק משום לא יחרוך רמיה צידו. [ב] יבמות כ"ו א הנטען על האשה אסור באמה ובבתה כו' (רמ"א).

קפח. [א] זה הסימן חסר בהרבה מהדורות מהס"ח.
קפט. [א] בן ג' חדשים ע' כתובות ה' רע"ב. ועיון בסוטה י"ב ב שאמרו על מרע"ה שלא רצה לינק מנכרית לאשר פיו הטהור היה עתיד לדבר עם השכינה ולכאורה דילמא משום שכבר הכיר באמו אחר שהצפינה אותו שלשה ירחים, אולם הקדימו שם כי אותה שנה מעוברת היתה ואותם ג' ירחים היו רובו של ראשון ורובו של אחרון והאמצעי א"כ לא היה אז בן שלשה חדשים שלימים אך משום שהיה עתיד לדבר עם השכינה. [ב] סוטה מ"ז א.
קצ. [א] ע' יו"ד ס"י שמ"ה סע"ח (רמ"א) ומקורו באבל רבתי. [ב] ע' בראשית רבה פס"ג י"א רוח"ק צוחת בכו בכה להולך זה עשו כו', ועיון בהעמק שאלה לשאלות אמור ק"י דשמואל ס"ל שמשום כפירת הישראלי להכעיס יש לקרוע כמו על מיתתו כדאיתא במדרש והובא בפירש"י ויצא בן אשה הישראלית מהיכן יצא מעולמו יצא כו'. ובע"ח ע' שו"ת שבט סופר יו"ד ס"י ק"ח. [ג] יעוין במס' שמחות פ"ב ה"י ובהגהות הרא"ש מוע"ק ס"י ג"ט בשם הרבינו גרשון, וע' בטו"ז יו"ד ס"י ש"א סק"ג שדבריו צ"ע דברא"ש שם מבואר שבחי

ה [ד] בארכי. ממשלה. אותה שעה התחיל לבקש רחמים לייבנס לארץ. יבואר ע"פ מאי שכתב המזרחי [ס"פ שמות] שהקשה כיון שא"ל הוא יתברך עתה תראה אשר אעשה לפרעה ופרש"י שם [ע"פ המדרש] העשוי לפרעה תראה. ולא העשוי במלחמת שלשים וארבע נבזרי נענן. למה בקש לעבור. ותירש שחשב משה שיכנס לא"י כאחד העם. ולא נגזר עליו רק שלא יהיה מנהיג. אם כן שפיר קאמר המדרש התחיל לבקש רחמים לייבנס לארץ רוצה לומר כהריוס. והארכי יהיה ביד יהושע. שהיה בארכי שלו. פירוש שהיה בממשלה שלו. אמר לו הקדוש ברוך הוא רב דך. פי' שתדע שיש לך רב כי תמיד אתה מנצח אותי. עכשיו אראה שאני רב שנצחתי אותך [כעשה'ם]. ו דבר אחר בעת ההיא לאמר מהו לאמר. נראה דהני תיבות דבר אחר מיותרים. שהדרש הלזה לא קאי על תיבות בעת ההיא. רק על תיבות לאמר. [שנאמר לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ כצ"ל. וכן הני בפסיקתא זוטרותא (הה"ג רמ"ש)]. השיבני על דברי אם אני נכנס לארץ ישראל אם איני נכנס. הכוונה לפי שעיקר חפצו ורצונו של משה לעשות רצונו יתברך. ואם הוא יתברך יאמר לו שלא ידבר עוד הרי מקיים מצות לא תעשה שמקיים דבורו של הקב"ה. ולזה אמר לו יתברך רב לך. רב טוב הצפון לך [וכמו שפרש"י בחומש] כמה שיש לך מצוה חדשה. לית שאל תוסף דבר. וכמו כן מצות עשה עלה ראש הפסנה. ושתו מצות הללו סני ליתן לך שכר צפון נגד שתתפזץ לקיים בא"י כדאי בסו"ט ד"ד [ומלא העומר]. חטייה שלי. החטא שחטאתי לפניך. ובוה נחא מה שנכתב חטא מרע"ה כתורה ובפרט כמה פעמי. שמהראוי שלא להזכירו כל שאפשר להעלימו שאין להזכיר גנות הצדיק. אע"כ שבקש משה על כך. כל מי שילקט ויאכל מפירות שביעית. נראה שצ"ל מפני שביעית ועי' יומא ד' פ"ו ע"ב. ובמס' שביעית פ"ד מ"ז א"י באימתי אוכלין פירות האילן שביעית. הפנין משירחו אוכל בהם פתו בשדה. פי' הרע"ב משום דרשינן לאלה ולא להפסד. ואם אכלן קודם בישולן הוי הפסד. הפנין פני תאנה כדכתיב התאנה חנמה פניה. משהורחבו האדמו"ן וז תחלת בשולן עכ"ל. הרי שאומר לאכול פני שביעית עד שיתבשלו. לפיכך האשה שאכלה אותן קודם בשולן חזרו אותה בקומפין. בקומפין. הוא כדאי במשנה ב' פרק כ"ג דכלים שעומדין עליו בקומפין. ופי' הרע"ב שדה ששוקקן שם המלכים ורגילים על טפיטין של סוס [והוא אוקף] לראות בשחוק המלך עכ"ל. וה"נ קאמר שכל מי שילקט ויאכל מפני שביעית ויעבור על גזירת

למשה הגיע ארכי ליהושע, אותה שעה התחיל לבקש רחמים לייבנס לארץ. למה הדבר דומה, לאפרכוס שהיה פארכי שלו והיה גוזר על המלך והוא עושה היה פודה למי שרוצה וחובש למי שרוצה, וכיון שנתחלף ונתמנה אחר תחתי התחיל לבקש מן השוער לייבנס ולא היה מניח לו. כך משה כל ימים שהיה פארכי שלו היה חובש למי שרוצה שנגאמר (במדבר טז ג) וירדו הם וכל אשר להם חיים וגו' ופודה למי שרוצה שנגאמר (דברים לג ו) יחי ראובן ואל ימת, וכיון שנתחלף ונתמנה יהושע תחתיו שנגאמר (במדבר כו יח) קח לך את יהושע בן נון, התחיל להתחנן לייבנס לארץ, אמר לו הקב"ה רב לך.

ו דבר אחר, בעת ההיא לאמר. מהו לאמר, אמר ר' עזריה לאמר לדורות שהיו מתפללין בשעת הצרה, שהרי משה אף על פי שנגאמר לו (דברים ג כו) לא תעבור את הירדן הנה התחיל מתחנן. דבר אחר, מהו לאמר. אמר ר' עקיבא אמר משה רבוננו של עולם השיבני על דברי אם אני נכנס לארץ ישראל אם איני נכנס. דבר אחר, מהו לאמר. אמר לפניו רבוננו של עולם תפתב חטייה שלי לדורות. אמר ר' שמואל למה הדבר דומה, למלך שגזר ואמר כל מי שילקט ויאכל מפירות שביעית מחזירין אותו בקומפין, אשה אחת

בסוף סדר דברים וכן כאן ואתחנן בעת ההיא. קח לך את יהושע. במדבר כ"ו י"ח ויתבונן הקורא שהמדרש התחיל בפסוק של סוף דברים ואח"כ הביא פסוק קח לך וגו' כי שם כתוב קח לך את יהושע וגו' וציוית אותו ועוד שם ויסמוך ידיו עליו ויצוהו ולא פי' מה צווהו ודורש ע"פ מדה י"ו שכאן מפורש מה שצוה אותו בעת שלקח אותו שלא יראה ממלחמות מלכי כנען וכאלו פסוק קח לך וגו' כל הענין ה"י כתוב כאן. שנאמר יחי ראובן. צ"ע שזה כתוב בסדר ברכה קודם מותו ממש אחר שנאמר לו רב לך אך הענין שמשא לא ה"י מניח לעצמות יהודה וראובן שהיו מגולגלין בארון וה"י מתפלל תמיד עליהם רק שנכתבה הברכה והתפלה בין הברכות. ומתפללין בשעת צרה. שלא ימנע עצמו מן הרחמים אעפ"י שנגזרה גזירה כי לא תעבור את הירדן הנה אעפ"כ התפלל ודברי המדרש מפליאים שאמר אע"פ שנאמר כי לא תעבור את הירדן הנה התחיל מתחנן ובכתובים כאן מפורש שתחלה התחנן ואח"כ השיב לו כי לא תעבור את הירדן הנה. וגם מכאן ראי' למ"ש בסיומן הקודם שמש"ש ואתחנן בעת ההיא היה בעת שצוה ליהושע וכאן כתוב כי לא תעבור את הירדן הנה וצו את יהושע וחזקה ואמצהו שהכל ענין אחד שמש"ש בסדר פינחס קח לך את יהושע וגו' וצוית אותו וגו' היינו מ"ש כאן וצו את יהושע וחזקה ואמצהו וכאן יותר מפורש שהציווי היה בענין החיזוק וכמ"ש בסוף דברים ואת יהושע צוית בענין החיזוק ענין הרואות וגו' כן יעשה ה' וגו' לא תיראום וגו' ואם כן גם פסוק כי לא תעבור שהוא קודם פסוק וצו את יהושע ה"י ג"כ כשאמר לו קח את יהושע ולפי זה גם מ"ש רב לך ה"י אז קודם ואתחנן וכמ"ש לעיל סוף סי' א' בהדיא. תכתב חטייה שלי. ויק"ר פי' ל"א סי' ד' במ"ד פי' י"ט סי' י"ב. בקמפין. מבואר שם בויק"ר.

מתנות כהונה
ה בארכי. ממשלה. אותה שעה התחיל לבקש רחמים לייבנס לארץ. יבואר ע"פ מאי שכתב המזרחי [ס"פ שמות] שהקשה כיון שא"ל הוא יתברך עתה תראה אשר אעשה לפרעה ופרש"י שם [ע"פ המדרש] העשוי לפרעה תראה. ולא העשוי במלחמת שלשים וארבע נבזרי נענן. למה בקש לעבור. ותירש שחשב משה שיכנס לא"י כאחד העם. ולא נגזר עליו רק שלא יהיה מנהיג. אם כן שפיר קאמר המדרש התחיל לבקש רחמים לייבנס לארץ רוצה לומר כהריוס. והארכי יהיה ביד יהושע. שהיה בארכי שלו. פירוש שהיה בממשלה שלו. אמר לו הקדוש ברוך הוא רב דך. פי' שתדע שיש לך רב כי תמיד אתה מנצח אותי. עכשיו אראה שאני רב שנצחתי אותך [כעשה'ם]. ו דבר אחר בעת ההיא לאמר מהו לאמר. נראה דהני תיבות דבר אחר מיותרים. שהדרש הלזה לא קאי על תיבות בעת ההיא. רק על תיבות לאמר. [שנאמר לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ כצ"ל. וכן הני בפסיקתא זוטרותא (הה"ג רמ"ש)]. השיבני על דברי אם אני נכנס לארץ ישראל אם איני נכנס. הכוונה לפי שעיקר חפצו ורצונו של משה לעשות רצונו יתברך. ואם הוא יתברך יאמר לו שלא ידבר עוד הרי מקיים מצות לא תעשה שמקיים דבורו של הקב"ה. ולזה אמר לו יתברך רב לך. רב טוב הצפון לך [וכמו שפרש"י בחומש] כמה שיש לך מצוה חדשה. לית שאל תוסף דבר. וכמו כן מצות עשה עלה ראש הפסנה. ושתו מצות הללו סני ליתן לך שכר צפון נגד שתתפזץ לקיים בא"י כדאי בסו"ט ד"ד [ומלא העומר]. חטייה שלי. החטא שחטאתי לפניך. ובוה נחא מה שנכתב חטא מרע"ה כתורה ובפרט כמה פעמי. שמהראוי שלא להזכירו כל שאפשר להעלימו שאין להזכיר גנות הצדיק. אע"כ שבקש משה על כך. כל מי שילקט ויאכל מפירות שביעית. נראה שצ"ל מפני שביעית ועי' יומא ד' פ"ו ע"ב. ובמס' שביעית פ"ד מ"ז א"י באימתי אוכלין פירות האילן שביעית. הפנין משירחו אוכל בהם פתו בשדה. פי' הרע"ב משום דרשינן לאלה ולא להפסד. ואם אכלן קודם בישולן הוי הפסד. הפנין פני תאנה כדכתיב התאנה חנמה פניה. משהורחבו האדמו"ן וז תחלת בשולן עכ"ל. הרי שאומר לאכול פני שביעית עד שיתבשלו. לפיכך האשה שאכלה אותן קודם בשולן חזרו אותה בקומפין. בקומפין. הוא כדאי במשנה ב' פרק כ"ג דכלים שעומדין עליו בקומפין. ופי' הרע"ב שדה ששוקקן שם המלכים ורגילים על טפיטין של סוס [והוא אוקף] לראות בשחוק המלך עכ"ל. וה"נ קאמר שכל מי שילקט ויאכל מפני שביעית ויעבור על גזירת

מסורת המדרש
ח ספרי פינחס פסקא קל"ו. וספרי כלן פסקא קל"ו. ועיין גמ' פ"ו. הרי"ז סימן פ"ו.

חידושי הרש"ש
ה היה חובש. עי' מש"ש לעיל. [שנאמר וירדו הם וכל אשר להם חיים וכו'. נראה דצ"ל וירדו חיים שאולה כאמור בדברי משה. יחי ראובן ואל ימות. זה אמר קודם מותו אשר כבר נתמנה יהושע]. ו לא תעבור את הירדן הנה. זה הלשון נאמר לו אחר התחנן.

חידושי הרד"ך
ו אמר ר' עקיבא אמר משה כו'. ספרי פינחס פסקא קל"ח. תכתב חטייה כו' כל מי שילקט מפירות שביעית כו'. יומא (פ"ו).

אמרי יושר
ו תכתב חטייה שלי. זהו התחנתי לאמר שיאמר בפירוש חטאי.

ליקוטים
ה שנתמנה יהושע. ואז אין מלכות נוגעת בחברתה כי הגיע העת שיהושע ינהיג העם כי דור הור כפי שופטיו ומנהיגיו והשופטים כפי הדור כי תכן שלא היה מדרגת הדור שהוא שיהיה המנהיג שלהם גדול כ"כ והוכרחו למנהיג קטן ממש ולכן בעת ההיא לא הועיל תפלתו שאכנס לארץ [אשד הנזכרים]. ו מהו לאמר אר"ע לאמר לדורות שהיו מתפללים בשעת צרה שהרי משה אע"פ שנאמר לו לא תעבור את הירדן הנה התחיל מתחנן כו'. נ"ל שיהיה אף שנגזרה גזירה, ופלא מאד כי פסוק זה הוא תשובה על תחנתו אעברה נא כו'. אה"ו ראיתי בספרי פרשה זו פסקא כ"ח שאיתא ג"כ וז"ל אפשר שהיה משה מבקש מלפני המקום שיכנס לארץ והלא כבר נאמר כי לא תעבור את הירדן הנה כו' ועמד ע"ז המפרש הרב בעל ז"א, ולפי שבילקום ג"כ הנוסחא כך (והד"ר לא העיר) לא רצה לשלוח יד להגיה שצ"ל ז"הלא כבר נאמר לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ כו' והוא כפי חוקת גבי מי מריבה, וסיים בצ"ע, ואני אומר שההגהה הזאת היא אמיתית בלי שום ספק כי כן מצאתי בפסיקתא זוטרותא הגי' כך (מתתיה). לומר לדורות שיתפללו. כלומר אף שרואים הצרה קרובה שכמעט אי"א להפכה עכ"ו לא יתיאשו מהרחמים (אשד הנזכרים). א"ר עקיבא אמר משה רבש"ע השיבני על דברי כו'. נ"ל שצ"ל אראביע וכ"כ בספרי בהעלותך פסקא ק"ה ופי' פנחס פ"ס קל"ח. ובפ"ס קל"ד, ובפ' ואתחנן פי' כ"ז בלי שם האומר (מתתיה). השיבני. לכל אהיה לו תשובה בורה (אשד הנזכרים).

ליהי'ר בחטיות ועכ"ז יארע לו חכשול כזה. סיה
 הלעקה גדולה בלבו להשי'ת שהוא כל יכול ואין לו
 ענה רק לברוא לו בריאה חדשה יש מאין שיהי לו
 לב טהור ופעל זאת שריחם עליו השי'ת מלד מדת
 הרחמים להיות נעשה בריה חדשה. וזה הי' קבלת
 חזקי' ממנו שאל ימנע עלמו מן הרחמים דייקא. וכמו
 כן מלינו באנכה"ג שנא' וילעקו בקול גדול כאמרם
 ז"ל שאמרו בי"א והיינו שהי' מפנימיות הלב לעקה
 גדולה על ילרא דעי' שהבינו בלבם את גודל הקלקול
 והריחוק שנעשה להם עי"ז כאמרם ז"ל האי דאחרבי'
 לביהמיק עי"ז ביקשו שיבטלו השי'ת מלבם ויהי נעשים
 ברי' חדשה שאמרו לא הן ולא שרן מפני שאינם
 יכולים לעמוד כנגדו ופעלו זאת מלד רחמי שמים
 ובטלוהו. וגם על ינה"ר של תאוה בקשו ולא עלתה
 בידם מפני שנלרך לעולם כי גם לעמיד לבא לא
 יתבטל לגמרי רק יהי נקרא לבן שיתלבן כמי"ש (זח"א
 קל"ז א') ולכן עוד נשאר פנין הזה בכל דור ודור
 שנלרך להיות גבור הכובש את ילרו בענין הזה. וכל
 פרט נפש אשר הוא מרגיש גודל ריחוקו בעסק זה
 ויש לו לעקה מפנימיות הלב להשי'ת הוא זוכה עי'
 רחמי שמים להיות נעשה כברי' חדשה וכנ"ל:

ג) **ואתחנן** אל ה' וגו' ויאמר אלי רב לך אל
 מוסף. בהחלת הפרשה נאמר איך
 שהתפלל משה ולא נענה אחר זה נאמר ועמה ישראל
 שמע 'אל החקים וגו'. ולכאורה לריך ציחור מי"ש ועמה
 מה ענין זה לזה מפני שהוא התפלל ולא נענה לבן
 שמע ישראל אל החקים. אמנם יובן זה עי"פ אמרם
 ז"ל (בר"ר פ' כ"א) אין ועמה אלא לשון תשובה היינו
 כמשמעו לשון ועמה שמעמה יהי טוב ומתהרט על
 העבר. ואיחא במיר פרשה זו שטרי תפלה פעמים
 פתוחין פעמים נעולים אבל שטרי תשובה לעולם
 פתוחים וכי מבטח כל קלוי ארץ ויס רחוקים מה
 מקוה זה פעמים פתוח פעמים נעול אף שטרי תפלה
 וכי אבל היס הזה לעולם פתוח כך ידו של הקב"ה
 לעולם פתוחה לקבל שבים. הגה סקיש ענין תפלה
 למקוה שאינה נענית אלא בעת רלון כמקוה שאינה
 מטהרת אלא כשיש בה ארבעים סאה מים אבל בעת
 יבשת המים ויחסר מה משיעור מקוה גם אם ימלס
 א"פ בגופו ויטבול בו לא יעלה לו הטבילה. אבל יס
 הוא מי המקור שאין להם סוף. והוא כמי"ש הרמב"ם
 ז"ל (סוף ה' מקואות) דבר ברור וכי' וכן הטבילה מן
 הטומאות מכלל התקים הוא שאין הטומאה טיט או
 לואה שהעבור במים וכי' ואפ"כ רמו יש בדבר כשם
 וכי' כך המכין לבו לטהר נפשו מטומאת הנפשות
 וכי' והביא נפשו במי הדעת טהור. והיינו כשיעשה

תשובה

ועי' רמו ז"ל עי"פ הקל קול יפקב כי בפסוק זה
 מרומים שני בחי' התפלה קל הראשון בלא ו' מרמו
 על תפלה בתשאי וקול השני עם האות ו' מרמו על
 הלעקה במקורות הלב שהוא ממשיך חיות הישועה
 ואינה חוזרת ריקם:

עוד להלן במיר הגיל ד"א נפט ההוא לאמור א"ר
 עזרי' לאמור לדורות שיהי' מתפללים בעת לרה
 שהרי משה אפי"פ בגא' לו לא העבור את הירדן הזה
 התמיל מהמק. ולכאורה כבר למדנו מיטקב אפי"פ
 שיהי' נודרים ומתפללים בעת לרה כמו שנא' יטוך
 ה' ציוס לרה ישנבך שס אלהי יעקב. חולם בודאי
 זה נשמע מיטקב אפי"פ שיהי' מתפללים על כל לרה
 הממשמש לטוב שלא תבוא עליו ח"ו. אבל ממשרע"ה
 למדנו שגם על דבר שהוא עפי"פ מפיהת האדם לאחרי
 יאוש ח"ו אל ימנע עלמו מלהתפלל כמו שמלינו במשה
 רבטי"ה אפי"פ שנאמר לו מהשי'ת כי לא תעבור את
 הירדן הזה הי' מתפלל. וכן אי' בתנחומא פ' זו למד
 משה את באי עולם שלא יאמר אדם וכי' ועשה דייתיקי
 וכי' לא יתפלל עוד אלא יתפלל וכי' שהרי משה עשה
 דייתיקי וכי' שמה שאמר עמד לו ולא התפלל תלמוד
 לומר ואתחנן אל ה'. והנה בחוקי' כשבא אליו ישעי'
 הנביא ואמר לו לו לביסך וגו' אמרו חז"ל (ברכות
 י'). שאמר לישעי' בלה נבואהך ולא כך מקובלני מבית
 אבי אבא שאפי' מרב חדה מונחת על יוארו אל ימנע
 את עלמו מן הרחמים. ולכאורה מה הי' לריך לומר
 במקובל זאת מאבי אביו הלא זה עלמו למדנו ממשרע"ה
 אפי"פ שנאמר לו מהשי'ת בעלמו כי לא תעבור ואעפי"פ
 הי' מתפלל ומכשי"כ בחוקי' ששמע רק מהנביא. אמנם
 כי ממשרע"ה אין ראוי שיעיל תפלתו רק שמחייב
 האדם להתפלל אבל אין צירור שימקבל הפלתו כמו
 שהי' באמת במשרע"ה שלא הועיל בתפלתו זו. על
 זה אמר כך מקובלני מבית אבי אבא היינו מדוד
 החטי"ה שהוא פעל זאת שאפי' מרב חדה היינו שכבר
 נגזר הדין עי"פ צ"ד שלמעלה עכ"ז יוכל להתהפך הכל
 לסוב מלד רחמי שמים וזה אל ימנע עלמו מן הרחמים
 דייקא. והיינו במעשה דבת שבע כשבא אליו נתן הנביא
 ואמר לו אמה האיש היינו שהוא האיש שפסק על
 עלמו הדין וכמו כן ילא הדין מב"ד של מעלה שאין
 לו שום מקוה ח"ו ועם כל זה פעל בנעקחו מפנימיות
 הלב כאשר הבין בלבו הריחוק הגדול שירחם עליו
 השי'ת להוילאו מלרתו אפי"פ שאינו כדאי וכמו שאי'
 בתפלתו כרוב רחמיך ממה פשעי וגו' לב טהור ברא
 לי אלהים ובאמרם ז"ל מכלל דאיכא טמא היינו
 כשחשב בלבו מדוב הארירות שראה אחר כל יעטמו
 והתמלוח פד קהי' לבו ח"ל בקרבו שאז"ל שהרגו

גמור, ועל ידי החכמה פועל השתנות בשורש שזהו רפואת הקודם.

ולקחתי אתכם לי לעם, שהלקיחה באדם הוא השתנות הדיעה ורצון הלב בשורשו לגמרי, כמו השתנות על ידי לקיחה גשמית שהוא השתנות

סימן ג

ושלוש עצות אלו צריך לכל דבר. ואמר שאלו ולא אמר מי השואל, רק רצה לומר כי התחלת כל דבר על כורחך הוא נשאל ונמלך לפני שלושת יועצים אלו איך יעשה, שישנם בכלל ישראל. וכן הם בכל נפש פרטית גם כן שלוש דרכי התבוננות הללו בכל דבר, מצד חכמה אנושית וחכמת התורה ורוח הקדש, דהיינו השגת חכמי ישראל בנבואה או אורים ותומים ורוח הקדש. ושלושת אלו הם יועצים ומנהיגים כל דבר בעצתם. והתשובה היא למעלה מהם, שאי אפשר לעמוד עליה בשום עצה אנושית, אפילו נבואה דהוא השגת אדם מהשי"ת. וכן התורה שהיא מן השמים, מכל מקום מאחר שכבר נמסרה לבני אדם ולא בשמים היא, אי אפשר לעמוד מצידה גם כן על עומק מעלת התשובה.

[ב] וכדרך שאיתא [ברכות לד:]: מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין

[א] שדוחה לא תעשה שבתורה¹, היינו שמתקבלת ומועילה גם כשאינו במשפט שיועיל תשובה, וכדרך שאיתא [בסנהדרין קג.]: במנשה שעשה לו כמין מחתרת כו', וכיוצא בו [בפסחים קיט.]: על פושעי ישראל². ובזה טעה אחר כששמע אותו בת קול כמו שאמרו [בחגיגה טו.]: לא ידע שידו כביכול פשוטה לקבל השבים אף נגד שורת הדין. **וכל כ"ד דברים המעכבים התשובה אין מונעין לקבל לגמרי כמו שכתב הרמב"ם³, כי באמת אין לך דבר עומד בפני התשובה, ואע"פ שעל פי התורה אין לקבלה, זהו גדולתה של תשובה שפורצת גדר דין התורה.** ובעיקר קבלת התשובה אמרו בירושלמי [פ"ב דמכות עיין שם ביפה מראה הגירסא⁴] שאלו לחכמה כו' לתורה כו' לנבואה כו' עד לקוב"ה אמר יעשה תשובה. ושלושת אלו **אוצר החכמה** רך שאמרו [ברכות ג:]: יועצין באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים, שהם חכמה תורה ונבואה כמבואר,

1. יומא פו, ב: "אמר ר' יוחנן: גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה, שנאמר (ירמיה ג): לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר, הישוב אליה עוד, הלא חנוף תחנף הארץ ההיא, ואת זנית רבים, ושוב אלי נאם ה'".

2. סנהדרין קג, א: "תני תנא קמיה דרבי יוחנן: מנשה עשה תשובה... אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי: מאי דכתיב: וישמע אליו ויחתר לו (דה"ב לג), מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין". פסחים קיט, א: "אמר רבי שמעון בן לקיש משום רבי יהודה: מאי דכתיב: וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א)? ידו כתיב, זה ידו של הקב"ה שפרושה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מיד מדת הדין". ובזה טעה אחר (אלישע בן אבויה) שלאחר שחטא אמרו בתגיגה טו, א: "יצתה בת קול ואמרה: שובו בני שובבים חרין מאחר". וכיון ששמע כך התפקר לגמרי ולא האמין שיקבלוהו בתשובה.

3. רמב"ם תשובה ד, א: "ארבעה ועשרים דברים מעכבין את התשובה... ואלו הן א) המחטיא את הרבים... ב) והמטה את חבירו מדרך טובה לרעה... ג) הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו ממחה בידו וכו' וכו'". שם הלכה ו: "כל אלו הדברים וכיוצא בהן אף על פי שמעכבין את התשובה אין מונעין אותה, אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם הבא".

4. ירושלמי מכות ב, ו: שאלו לתורה חוטא מה עונשו? אמרה: יביא אשם ויתכפר". ועיין לעיל הערה 10 על אות א' הגירסא שלפנינו בירושלמי, ששם לא מובא ששאלו לתורה כלל.

למעלה מזה לא נעקר שם ישראל ממנו לכל דבר, דקדושו קדושין וגיטו גט כידוע. וכמו שאמרו [סנהדרין מד.] אע"פ שחטא ישראל הוא, דזה אי אפשר לנתק ולעקור מזרע יעקב אבינו ע"ה השורש שיש בו מיעקב שאין בו פסולת כלל. ואי אפשר להיות נפסל ונעקר על ידי שום דבר מאחר שאין לשורש זה דבר המגביל כלל.

[ג] ודרגא זו דתשובה שמצידו הפורצת ודוחה כל גבולי התורה, הוא המקום שאין צדיקים גמורים בעלי גבול יכולין לעמוד בו, כי כח הצמצום והמגביל הוא היפך כח הבלתי בעל גבול. כי מדת יעקב אבינו ע"ה הוא נגד שם הוי"ה שהוא המקור שאינו נתפס בעולם הזה כלל, דעל כן אינו נהגה, כי העולם הזה הוא בגבול, והשגה זו הוא בלא גבול, דכך משמעותו שהיה הוה ויהיה בלא ראשית ולא תכלית. ומצד העולם הזה גם דברי המאן דאמר שם⁶, דכל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה כו', הוא אמת, דאלו ואלו דברי אלקים חיים. ומצד ההשגה המושג לנביאים מדריגת הבעלי תשובה פחותה מצדיקים גמורים, כי דרגא זו דתשובה אינו מושג מצד הנבואה כלל, כמו שאמר שם ר' יוחנן עצמו כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא כו' אלקים זולתך וגו', וזהו מדריגת התשובה ששאלו להקב"ה בעצמו. והפלוגתא היא רק בענין תפיסת והשגת הנביאים, וגם בזה דברי שניהם אמת, כי מצד משפט הנבואה המושג

לעמוד, כי מקום הצדיקים גמורים הוא המגיע להם כפי מעשיהם, שהוא על פי התורה והנבואה והחכמה ולא יצאו מגדרם, והם בעלי גדר וגבול את זה תעשה וזה לא ועד פה תבוא ולא תוסיף. אבל בעל תשובה הוא שכבר פרץ גדרו של עולם הנגדר על פי התורה והנביאים והחכמים, ונשקע במקום שנשקע. וכשחוזר לשוב אל ה' ולתקן הקודם בהכרה ברורה דאתה עמדי, ובכל מקום שיהיה אין עוד מלבדו, זוכה לנחלת יעקב אבינו ע"ה, שהוא נחלה בלא מיצרים כמו שאמרו [שבת קיח:]⁵ דזהו דרגא דידיה שהיתה מיטתו שלימה. דיצחק אבינו ע"ה אף שכבר היה מתוקן משרשו, ואף עשו הנולד ממנו נקרא [בפ"ק דקדושין] ישראל מומר, מכל מקום כבר היה יכול להמיר שם ישראל ממנו ולהיות ככל הגוים ועוד גרוע מהם, כמו שנאמר קטן נתתיך בגוים בזוי מאוד, דמה שהנביא קורא קטן ובזוי אינו מצד החשיבות בעיני בני אדם, רק מצד אמיתות ענינם. וזהו הפסולת שיצא ממנו, כי מצד מדת הצמצום יש גבול וגדר, ומסטריה אורייתא המגדרת האדם בפקודין דעשה ולא תעשה. ואף התשובה שהיא אחת ממצות התורה היא מצומצמת בגבול, שלא יועיל חוץ מאותו גבול, וכן שורש טוב כתולדה שזכה לו יצחק, שהוא שורש ענין ישראל, הוא מוגבל בגבול, ואם יפרץ גדר וגבול זה הרי זה נעקר משם ישראל ונעשה ככל הגוים. מה שאין כן נחלת יעקב אבינו ע"ה היא בלא מיצרים, שאין שם גבול המגדיר כלל, ואפילו הגדיל מאה עונות זה

5. שבת קיח, א, ב: "אמר רבי יוחנן משום ר' יוסי: כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מיצרים, שנאמר (ישעיה נח): אז תתענג על ה' והרכבתיך על כמותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו'. לא כאברהם שכתוב בו (בראשית יג): קום והתהלך בארץ לארצה וגו', ולא כיצחק שכתוב בו (בראשית כו): כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, אלא כיעקב שכתוב בו (בראשית כח): ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה".

6. ברכות לד, ב: ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך... ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך. ופליגא דר' אבהו, דא"ר אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק כרישא והדר לקרוב. ורבי יוחנן אמר לך: מאי רחוק, שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא, ומאי קרוב, שהיה קרוב לדבר עבירה מעיקרא ונתרחק ממנו".

יבין ושב, שהוא טוד עלמא דאתי (הבא) כנודע, ומצד העולם הזה שהוא בעל גבול ותכלית גם לתשובה יש גבול מה בכחה למרק, והחמורות אינה ממרקת עדיין, אבל אחר המיתה בעולם הבא אין עוד שום עונש מששב אפילו החמורה שכתמורות. וכן מצד הנבואה דהשיבה הנפש החוטאת היא תמות, מכל מקום משמת נתכפר לו מיתה, אלא שאין נגאלת ונצלת מהמיתה, כטעם והנביאים לעולם יחיו (כשאלה). דנגד כל העונשים יש פדות לנביאים על פי כח הנבואה ומשפטה להציל מיסורין ממרקין. כי מדריגת הנבואה הוא תכלית הכרת הנוכח דאתה עמדי, עד כי רוח ה' דבר בו ממש לומר כה אמר ה', שזו הכרה גלויה יותר מההכרה שעל פי חכמת התורה. דאף דחכם עדיף מנביא כמו שאמרו בבבא בתרא [יב.], היינו מצד העומק, אבל גילוי וראיה חושיית הוא אצל הנביא יותר גדול. ועיקר תיקון הקודם הוא על ידי הגילוי הברור דאתה עמדי, כענין דמחוי להו בענייהו (שבת פט:), ועד שיוכל לדבר לנוכח כמראה באצבע — אתה עמדי, ומצד השגת הנבואה הוא תכלית תיקון זה. ומכל מקום אינו מציל אלא מעונשי יסורין המגיעין לאדם מצד חטאי עצמו, ומתקן שרשו מתולדתו, אבל אין מועיל לתקן שורשו באיפה שהיה תלוי באדם הראשון, ולתקן שורש חטא דאדם הראשון שנגזר עבורו מיתה לדורות. דעל דבר זה נסגר בערו דלתי התשובה כפי הנראה מדברי רז"ל [ערובין יח:], דמאה ושלושים שנה ישב בתענית והעלה זרוי תאינה כו'⁸, והרי חזר בתשובה ולא הועיל לו.

בעולם הזה אין זה מושג, דהשגת עולם הבא עין לא ראתה, אבל זהו דרך ראיית עין, שזהו השגת נבואה אשר יקרא לפנים הרואה, שהוא כרואה בעין. מה שאין כן השגה דרך חכמה והבנתו^{אוצר החכמה} כולים להשיג גם מה שהקב"ה משיב וגם מה שיהיה לעולם הבא, כמו שגילו לנו רז"ל מזה דברים הרבה, אלא שהוא דרך השגה נעלמת מה שיהיה ולא ברואה בעין מה שלנוכח עיניו. ולאידך מאן דאמר (ר' אבהו) נמצא גם השגה כזו כנביאים, אבל גוף הענין עצמו הכל דברי אלקים חיים, ואין מחלוקת כלל, ואנו דנין בעולם הזה הכל כמשפט התורה.

[ד] והנה על פי התורה אף דהיא וכל הנביאים הזהירו על התשובה, מכל מקום אין זה מועיל לבטל דברי תורה, דהיינו לפטור ממיתת בית דין ומלקות במזיד וקרובן בשוגג. אפילו שב בכל לבו^{אוצר החכמה} באמת [ולא כמו שאמרו קצת אחרונים בזה מחשש רמאות ושלא שב באמת] לא נפטר ממשפט התורה, שמצד משפט התורה אין התשובה מועלת לפטור ממשפטה על אותו עון. ואפילו בעונשים שלמעלה בעולם הזה שנינו [ביומא פו.] ד' חלוקי כפרה, ועבר על כריתות ומיתת בית דין אפילו תשובה עם יום הכפורים אין מהני לפטור לגמרי, וצריך גם כן ליסורין ממרקין העונש דכרת ומיתה⁷. ומכל מקום אחר המיתה מתמרק לגמרי בכח התשובה אפילו עון חילול השם החמור מכולם, דכל מה שאין תשובה מועילה למרק לגמרי הוא רק מצד העולם הזה. דתשובה הוא מכת הכינה, דלכבו

7. יומא פו. א: עבר על עשה ושב, אינו זז משם עד שמוחלין לו, שנאמר (ירמיה ג): שובו בנים שובבים. עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, שנאמר (ויקרא טו) כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם. עבר על כריתות ומיתות כית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין, שנאמר (תהלים פט): ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. אבל מי שיש חילול ה' בידו, אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביום הכיפורים לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר (ישעיה כב): ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון.

8. ערובין יח, ב: "היה רבי מאיר אומר: אדם הראשון חסיד גדול היה, כיון שראה שנקנסה מיתה על ידו, ישב בתענית מאה ושלושים שנה, ופירש מהאשה מאה ושלושים שנה, והעלה זרוי תאנים על כשרו מאה ושלושים שנה".

וכדרך שאיתא (סנהדרין קו.) על לעתיד, מי משים כסותו בין לביא ולביאה כשנוזקין זה לזה, שהוא למעלה מעלה ממדרגת הנבואה. ואז יכולע המות לנצח, וישתלמו על ידי זה בצלם ודמות לגמרי, עד שאמרו [ב"ב עה:]: עתידים צדיקים שיקראו בשמו של הקב"ה. והיינו כמו שאמרו בבראשית רבה דמלך בשר ודם אין עושה אחר כיוצא בו, אבל הקב"ה עושה צדיקים כיוצא בו. ומצד הזה אמר ביצירת האדם בצלמינו ובצלם אלקים, שהוא כיוצא בו כביכול. אלא שאחר החטא, מלבד דנשתנה זיוו כמו שאמרו ז"ל, הנה גזירת המיתה עצמה גורמת שאינו מעתה כיוצא בו בזה על כל פנים דאין חי לעולם, ועל כן אין הצלם שלם, ואי אפשר לקראו בשמו כביכול. רק אז שיקראו בשמו, שהוא למעלה ממדרגת נבואה, רק מצד מדרגת הדבוק הגמור, וכדרך שאיתא בשיר השירים רבה תאומתי תיומתי לא אני גדול (ממנה — מכנס"י ולא היא גדולה ממני). ודבר זה אלמלא אמרו הקב"ה בעצמו כביכול, נעשה אדם בצלמינו וגו', אין כח בפה לאמרו. ואמרו [בר"ה יז:]: ה' ה', אני הוא קודם שיחטא, אני הוא לאחר שיחטא ויעשה תשובה, ומשמע גם לאחר החטא ממש כמקדם.

[ו] וזהו דרגא דשם הוי"ה מדת יעקב אבינו ע"ה, כי על ידי החטא שם זה משתנה ואינו שלם, ולא כמו שנכתב נקרא, ולאחר התשובה חוזר למקודם. וכמו שאמרו [בפסחים נ.]: דבעולם הבא שמו אחד¹¹, וזהו אחר התשובה כפי חוקף מדרגתה, שמגיע עד עולם הבא

ובבראשית רבה [סוף פרשה כב] דאמר לו קין עשיתי תשובה ונתפשרתי, אמר כך כחה של תשובה כו'⁹, ולא נגלה להם רק לפשר לא לכפר לגמרי.

[ה] וענין הפשר בחטא אדם הראשון הוא לתקן מכאן ולהבא, ולא לעקור למפרע לגמרי, להיות כמי שלא חטא. ועל כן עונש מיתה שנגזר עליו על זה לא נתכפר כמשפט התורה, דאין התשובה מצלת מהעונש, ועל זה אמר ועתה פן ישלח ידו ולקח מעץ החיים וגו'. ומה שנקרא בלשון הכתוב חיים, היינו ודאי חיי עולם וחיים נצחיים, שפועל בנפש תקון הקלקול וגזירת מיתה שגרם עץ הדעת. ובבראשית רבה [פרשה כא] אמר אין ועתה אלא תשובה כו', ועיין שם סיים והוא אמר פן ואין פן אלא לאו¹⁰, וצריך לומר דאז כגן עדן הוא שלא רצה לשוכ ואח"כ נמלך ושכ, אבל אפשר דהן מדרשות חלוקות, או דגם כונת מדרש זה והוא אמר על השי"ת עצמו שפתח לו פתח לתשובה, אבל לא לגמרי. ועץ החיים זו תורה כמו שאמרו [בתנא דבי אליהו רבה פ"א], והוא המתכל היצר לתקן הקודם גם כן על ידי התשובה בצירוף התורה, זה נמנע ממנו. וגם הנביאים שזכו לצפות בפרדס ובמראות העליונות וטעמו מהם לא זכו עדיין לטעום מעץ החיים לחיות לעולם. שדבר זה אינו מצד מדרגת הנבואה, שהוא שהאדם נבדל מהשי"ת ומקבל שפע נבואתו ודבורו ממנו לכד, אבל חיי עולם הוא על ידי הדביקות הגמור בו יתברך, כדרך שנאמר ואתם הדביקים וגו' חיים וגו'.

9. בראשית רבה כב, יג: "יצא (קין מבית דינו של הקב"ה) שמח. פגע בו אדם הראשון, אמר לו: מה נעשה בדיןך? אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, ואמר: כך היא כח התשובה ואני לא הייתי יודע. מיד עמד אדם הראשון ואמר: מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' (תהלים צב)."

10. בראשית רבה כב, ו: "ועתה פן ישלח ידו (ולקח גם מעץ החיים), אמר רבי אבא בר כהנא: מלמד שפתח לו הקב"ה פתח של תשובה, ועתה: אין ועתה אלא לשון תשובה. שנאמר (דברים י, יב): ועתה ישראל מה ה' שואל ממך כי אם ליראה. והוא אומר פן, ואין פן אלא לאו, אמר הקב"ה: ישלח ידו ואכל גם מעץ החיים, אתמהא ואם אוכל הוא חי לעולם, לפיכך וישלחהו ה' אלוקים מגן עדן. כיון ששלחו התחיל מקונן עליו ואומר: הן האדם היה כאחד ממנו."

11. פסחים נ, א: "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה יד), מאי אחד, אטו

להשיי"ת היתה מצד חכמה אנושית, שהיה יושב וחקר כלום אפשר לבירה בלא מנהיג כמו שאמרו בכראשית רבה (לט, א). אבל אורייתא מסטרא דגבורה, והתעוררות יצחק לא היתה עוד מצד עצמו וחכמה אנושית, שכבר קיבל תורה מאביו. ונבואה מסטרא דיעקב, דכתיב כי הנה ה' נצב עליו.

[ח] וגדולה תשובה שדוחה משפט התורה והחכמים ופורצת הגבולים שקבעו, ואפילו כל מה שאמרו חכמים ומפורש בנביאים וכתורה שאין תשובה מועלת, מצד הקב"ה בעצמו, והוא על ידי הדיכוק הגמור בו יתכרך כמו שיהיה לעתיד, הוא אומר יעשה תשובה ונתכפר הכל לגמרי. ומה שאמרו דמקודם שאלו לחכמה לתורה ולנבואה אין זה שיתח בטלה ודרך מליצה, רק כך הוא השורה הראויה וסדר המדריגות להיות נשאל להם קודם. ועדיין לא הגיע השאלה להקב"ה, ושיכולע המות, עד שיבוא משיח השואל זה מהקב"ה, שנאמר חיים שאל נתת לו וגו', וכמו שאמרו [בסוכה נב.].¹³ ועד מתן תורה, שהוא עד התחלת שני אלפים תורה מאת הנפש אשר עשו כמו שאמרו [בע"ז ט.].¹⁴ הוא הזמן דשאלו לחכמה והשיבה חטאים תרדוף רעה, כי אין תשובה לגוים כלל. ובאברהם אבינו ע"ה התחילה תורה ושורש היהדות, שיש מציאות כפרה לחטא על ידי תשובה, וצריך רק קרבן לכפר, וזהו סדר

שמשם שורשה, ואז חוזר להיות כקודם החטא. וגם אחר החטא כששאלו להקב"ה בעצמו שם הוי"ה, הוא אמר אני הוא כו'.¹² שיש כפרה מכל וכל על ידי התשובה, שהיא גדולה מכל מיני חכמות והשגות שיש בעולם הזה, שהם בכלל שלושת הנזכרים נגד שלוש אבהן, שבהם נכללו כל השש קצוות, שהם נגד אות ו' דבשם הוי"ה, בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה ומחבר שני ההי"ן – עלמא עלאה ועלמא תתאה.

[ז] אולם זהו מדרגת האבות מצד עצמן, דהיינו כפי מה שעשה האלקים האדם ישר קודם שיחטא, אבל לאחר שיחטא ראש המדרגה בקבלת התשובה הוא דוד המלך ע"ה רגל רביעית שבמרכבה שהקים עולה של תשובה, והאבהן דבכל שאר ז' המדרגות כלולות בו כפרטיו. והוא ראש ותחלת הקמתה כתרעא לדרתא, דהוא נגד ה' אחרונה, וסיומו במשיח שהוא נגד ה' ראשונה שהוא הבינה שכלב, שבו שלימות התשובה לגמרי, ועליו נאמר ירום ונשא וגבה, ודרשו רז"ל (תנחומא תולדות יד) על האבות שיגדל מהם. כי חכמה ותורה ונבואה הם ג' דרגין דאברהם יצחק ויעקב. דחכמה ידוע מה שאמרו [בכ"ב טז:]: אצטגנינות (חזייה בכוכבים) גדולה היתה בלבו של אברהם אבינו ע"ה כו', ושתי כליותיו כשתי מעינות (ולימדוהו חכמה, אדר"נ לב, א). ותחלת התקרבותו

אהר"ה 25/08/2018

האידנא לאו שמו אחר הוא? אמר רב נחמן בר יצחק: לא כעולם הזה העולם הבא, עולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא כאל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד. נקרא ביו"ד ה"י ונקרא ביו"ד ה"י".

12. ראש השנה יז, ב: "א"ר יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפילה, אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה (י"ג מידות) ואני מוחל להם. ה' ה' (תחילת י"ג מידות והשם שרומז על מדת יעקב) אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה..."

13. סוכה נב, א: אמר לפניו (משיח בן דוד להקב"ה): איני מבקש ממך אלא חיים. אמר לו: חיים, עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך, שנאמר: חיים שאל ממך נתת לו (תהלים כא, ה)."

14. עבודה זרה ט, א: "תנא דבי אליהו: ששת אלפים שנה היו העולם. שני אלפים תהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח... שני אלפי תורה מאמתו? ... אלא מאת הנפש אשר עשו בחרן". שהחל אז אברהם ללמד תורה לרבים ולעשות נפשות לאמונה.

יתברר גדולה זו דתשובה שדוחה לא תעשה שבתורה הוא לא תעשה ראשונה דפן ישלח ידו וגו'. דכל מקום שנאמר פן הוא לא תעשה, וזהו שלימות המעלה.

[ט] והתחלתה היתה כבר בימי חזקיה, שאמרו [בסנהדרין צד]. דביקש הקב"ה לעשותו משיח, שהוא כבר התחיל לגלות מעלה זו של תשובה, שהיא למעלה ממשפט התורה והנבואה. וכמו שאמרו [ברכות י]. דאמר לישעיה כלה נבואתך וצא כך מקובלני כו'¹⁵. דאין לך דבר העומד בפני בקשת רחמי שמים, דגדול כח התשובה למעלה מכל המשפטים. וחטאו היה דלא נסיב לפי שראה שיצא ממנו מנשה שיחטא, וידע שיפליג לחטוא עד שמן הדין לא יהיה שיקובל בתשובה. ומיד שגילה דבר זה של כלה נבואתך כו', שאין להשגיח גם בנבואה, בזה נתגלה לו ממילא שגם למנשה יועיל חתירה לקבלו בתשובה. וחכמים שמנאוהו בכלל שאין להם חלק לעולם הבא, היינו מצד משפט החכמים, אבל לא מצד משפט הקב"ה, שהוא קיבלו במחותרת ובהעלם מעיני כל חכמים ונביאים גם כן, דהוא האומר דתשובה מועלת בכל ענין. ודורשי רשומות [בסנהדרין קד סע"ב] דרשו על כולם שיש להם

קרבות שאמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה כמו שאמרו [כתענית כז:]¹⁵. ובאותו מעמד בחר לו אברהם אבינו ע"ה גם כן הגלויות, שהן היסורין הממרקין, דאין תשובה ממרקת לגמרי על פי משפט התורה כפי ד' חלוקי כפרה, ועל זה רמז הקרבן לכוון כאלו נעשה היסורין בו כנודע. וזהו עד אחר מתן תורה שהתחיל זמן דשאלו לנבואה, ודור המדבר זכו כולם לנבואה בשעת מתן תורה, דעל כן אמרו [פסחים סו.]. אם אינן נביאים בני נביאים הן. ומצד השגת אני ה' וגו', דשמעו כולם מפי הגבורה, התחיל השגת הנבואה, שהוא דרך כלל ההשגה דאתה עמדי, שיוכלו לתקן הקודם ולהציל מיסורין גם כן על ידי התשובה. אבל מכל מקום אין נתקן לגמרי להציל גם מהמיתה, ותשובתם הנפש החוטאת (תמות) כנזכר, וזה מושך והולך עד משיח. דאע"פ שדבר זה (הנבואה) הוא שורש יעקב אבינו ע"ה דמטתו שלימה, מכל מקום בעולם הזה אין זה נגלה עדיין, והרבה משומדים וכופרים יש בעוונותינו הרבים מזרע ישראל, אלא שהבטיחנו יתברך דלא ידח ממנו נדח, וכשיקבץ נדחינו מארבע כנפות יכורר לעין דבר זה, דשום זרע יעקב אבינו ע"ה לא נדחה כלל, אז יהיה שלימות דרגא דיעקב אבינו ע"ה. וההשלמה הגמורה יהיה לימות המשיח, שאז

26/08/2018

15. תענית כז, ב: "אמר רבי יעקב בר אחא אמר רב אסי: אלמלא מעמדות (קורבנות ציבור) לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (בראשית טז): ויאמר ה' אלהים כמה אדע כי ארשנה? אמר אברהם: רבוננו של עולם, שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המכול וכדור הפלגה? אמר לו לאו. אמר לפניו: רבוננו של עולם, הודיעני כמה אירשנה? אמר לו: קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת... (בראשית טז). אמר לפניו: רבוננו של עולם, תינח בזמן שבת המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם? אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראים בהם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עונותיהם". וזאת התשובה של התורה בירושלמי מכות ב, ו עפ"י גירסת היפה מראה כמובא בהערה 4.

16. ברכות י, א: "בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו: כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה (מלכים ב, כ). מאי כי מת אתה ולא תחיה? מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה: מאי כולי האי? אמר ליה: משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה משום דחזאי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו (לא עסקתי בפריה ורביה כי ראיתי ברה"ק שעתידים לצאת ממני בנים שאינם הגונים). אמר ליה: בהדי כבשי דרחמנא (רש"י: 'סתרים דהקב"ה') למה לך? מאי דמפקדת אבעיא לך למיעבד ומה דניחא קמיה קוב"ה לעביד. אמר ליה: השתא הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו. אמר ליה: כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא (רש"י: 'ידו שראה את המלאך וחרבו שלופה בידו בסוף ספר שמואל ב, כד') אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר: הן יקטלני לו איחל".